

John Boyne
De grote stilte

Band 1

2016
Uitgeverij XL
Zoetermeer

Het is makkelijk om het leven op te tekenen, maar ingewikkeld om het in de praktijk te brengen.

E.M. Forster

Hoofdstuk 1

2001

Pas toen ik ruim op middelbare leeftijd was ging ik me ervoor schamen een Ier te zijn.

Ik zou kunnen beginnen met de avond waarop ik bij mijn zus aanbelde om er te gaan eten en zij zich niet kon herinneren dat ze me had uitgenodigd; volgens mij was dat de avond waarop ze de eerste tekenen vertoonde dat ze geestelijk begon af te takelen.

Eerder die dag was George W. Bush voor de eerste keer ingehuldigd als president van de Verenigde Staten, en toen ik aankwam bij Hannahs huis aan Grange Road in Rathfarnham, zat ze aan de buis gekluisterd om de hoogtepunten van de ceremonie te bekijken die rond het middaguur in Washington had plaatsgevonden. Ik was er al bijna een jaar niet meer geweest en bedacht dat ik na Kristians overlijden een tijdlang regelmatig was langsgegaan, maar tot mijn schaamte vervolgens weer in mijn oude gewoonte was vervallen: een sporadisch telefoontje, een nog sporadischer lunch bij Bewley's op Grafton Street, een café dat ons allebei aan vroeger deed denken. Jaren geleden had mam ons er mee naartoe genomen als we naar de stad gingen om naar de kerstetalage van Switzer's te kijken. We gingen er ook lunchen als we bij Clery's moesten worden op-

heid van mijn jeugd. De gepensioneerde heren met witgrijze haren, gladgeschoren kin en Old Spice, gehuld in hun overbodige pak met stropdas, die het economiekatern van *The Irish Times* zitten te lezen, al is het niet meer relevant voor hun leven. De getrouwde vrouwen die halverwege de ochtend intens genieten van een kopje koffie, indertijd met als enig gezelschap de geweldige Maeve Binchy, die er stamgast was. De studenten van Trinity College die rondhangen met grote bekers koffie en saucijzenbroodjes, luidruchtig en aanwezig, zinderend van opwinding omdat ze jong en in elkaars gezelschap zijn, Een enkele pechvogel die het niet meezit in het leven en bereid is de prijs van een kopje thee te betalen in ruil voor een uur of twee in de warme ruimte. De stad heeft zich altijd gelaafd aan de onbevooroordeelde gastvrijheid van Bewley's, en af en toe deden ook Hannah en ik ons eraan tegoed: een man van middelbare leeftijd en zijn zus die net haar man had verloren, keurig gekleed, die omzichtige gesprekken voerden en nog steeds een voorliefde voor slagroomgebak hadden, maar een maag die geen Fanta meer kon verdragen.

Hannah had een paar dagen eerder gebeld om me uit te nodigen, en ik had direct ja gezegd. Ik vroeg me af of ze eenzaam was. Haar oudste zoon, mijn neef Aidan, zat in de bouw in Londen en kwam bijna nooit naar huis. Ik wist dat hij zelfs nog minder belde dan ik. Maar

hij was dan ook een moeilijke man. Op een dag was hij zonder enige aanwijzing van een vrolijke en extraverte jongen, een soort vroegrijpe entertainer, veranderd in een afstandelijke, boze aanwezigheid in het huis van Hannah en Kristian, en de woede, die zonder duidelijke aanleiding ineens het bloed in zijn aderen had vergiftigd, was in zijn tienerjaren nooit afgenomen; integendeel, ze nam alleen maar toe en maakte alles kapot waarmee hij in aanraking kwam. Hij was lang en goed gebouwd en door zijn Scandinavische afkomst had hij een lichte huid en blond haar. Hij kon vrouwen inpalmen door bijna onmerkbaar een wenkbrauw op te trekken en had een voorkeur voor dames die onmogelijk tevreden te stellen waren. Hij had een meisje in de problemen gebracht toen ze allebei nog niet eens oud genoeg waren om auto te mogen rijden, waarover een tijdlang een ware strijd was geleverd. Uiteindelijk werd het kind ter adoptie afgestaan, na een hevige ruzie tussen Kristian en de vader van het meisje waar op een gegeven moment de politie bij was gehaald. Nu hoorde ik nooit meer iets van Aidan. Hij had de neiging me vol minachting aan te kijken. Toen hij een keer te veel had gedronken en op een familiefestje naast me stond, steunde hij met één hand tegen de muur en boog te dicht naar me toe, zodat ik mijn hoofd moest afwenden voor de alcohol- en sigarettenwalm. Hij keek me spottend aan en vroeg me op uiterst aimabele toon:

‘Zeg eens eerlijk, heb jij nou nooit eens het gevoel dat je je leven hebt vergooid? Denk jij nou nooit eens: kon ik de tijd maar terugdraaien en m’n leven overdoen? Alles anders doen? Een normaal iemand zijn in plaats van wat je nu bent?’ Ik schudde mijn hoofd en zei dat ik in de kern heel tevreden was met mijn leven, dat ik op jongere leeftijd misschien niet altijd de juiste keuzes had gemaakt, maar dat ik er nog steeds achter stond. Dat laatste benadrukte ik, en ook dat hij dan misschien niet precies begreep waarom ik mijn beslissingen had genomen, maar dat ze mij indertijd duidelijkheid en richting hadden gegeven, allebei dingen waaraan het in zijn eigen leven helaas leek te ontbreken. ‘Daar kon je wel eens gelijk in hebben, Odran,’ zei hij, terwijl hij weer rechtop ging staan en me zo bevrijdde uit de gevangenis van zijn romp en armen. ‘Maar toch zou ik nooit zo kunnen zijn als jij. Dan schoot ik me nog liever door mijn kop.’

Nee, Aidan had nooit de keuzes kunnen maken die ik heb gemaakt, en daar ben ik nu dankbaar voor. Hij deelde mijn naïviteit of onvermogen om anderen te confronteren namelijk niet. Zelfs als jongen was hij meer man dan ik ooit zou zijn. Er werd nu gefluisterd dat hij in Londen samenwoonde met een meisje dat een paar jaar ouder was dan hij en dat ze al twee kinderen had, waar ik nogal van opkeek, aangezien hij niets wilde weten van het kind dat hij had kunnen hebben.

Nu woonde alleen nog de jongste bij Hannah thuis, Jonas, die altijd introvert was geweest en geen fatsoenlijk gesprek kon voeren zonder naar zijn schoenen te kijken of met zijn vingers in de lucht te trommelen, als een rusteloze pianist. Hij bloosde als je naar hem keek en sloot zich het liefst met een boek op in zijn kamer. Maar als ik hem vroeg wie zijn favoriete schrijvers waren, wilde hij me dat niet vertellen of kwam hij met een naam waar ik nog nooit van had gehoord, meestal een buitenlandse: Japans, Italiaans, Portugees, als een bijna bewuste daad van verzet. Bij de begrafenis van zijn vader, afgelopen maart, had ik geprobeerd de sfeer wat minder beladen te maken door te vragen of Jonas achter die gesloten deur zat te lezen, of dat hij iets anders deed. Ik bedoelde er natuurlijk niets mee – het was als grapje bedoeld – maar zodra de woorden over mijn lippen kwamen, hoorde ik hoe plat het klonk en de arme jongen – volgens mij waren nog drie of vier andere mensen getuige van het voorval, onder wie zijn moeder – werd donkerpaars en verslikte zich in zijn 7-Up. Ik wilde dolgraag zeggen hoe erg het me speet dat ik hem in verlegenheid had gebracht, maar omdat dat de zaak alleen nog maar erger zou maken, deed ik niks en liep weg. Soms dacht ik dat we het nooit meer zouden kunnen bijleggen omdat hij wel moest denken dat ik eropuit was om hem te vernederen, iets wat ik nooit opzettelijk zou doen.

In die tijd, de tijd waar ik het over heb, was Jonas zestien jaar en bezig met zijn eindexamen, dat hem niet al te veel problemen zou moeten geven. Van kleins af aan was hij slim, hij had ruim vóór alle andere kinderen van zijn leeftijd leren praten en lezen. Toen Kristian nog leefde, zei hij altijd dat Jonas met die hersens chirurg of advocaat kon worden, premier van Noorwegen of president van Ierland, maar als ik hem dat hoorde zeggen, dacht ik steeds: nee, dat is niet voor deze jongen weggelegd. Ik wist niet wat er dan wel voor hem was weggelegd, maar dat in elk geval niet.

Soms dacht ik dat Jonas een eenzame ziel was. Hij had het nooit over vrienden. Hij had geen vriendinnetje, was met niemand naar het kerstfeest van school geweest, zelfs met zichzelf niet. Hij zat niet bij een club of op een sport. Hij ging naar school en kwam weer van school naar huis. Op zondagmiddag ging hij in zijn eentje naar de film, meestal een buitenlandse. Hij hielp mee in huis. Ik vroeg me af of hij eenzaam was. Ik wist wel een beetje hoe het was om een eenzame jongen te zijn.

De enigen die in het huis woonden waren dus Hannah en Jonas; hun man en vader was dood, hun zoon en broer zat in de bouw, en van het weinige dat ik afwist van het gezinsleven wist ik dit: dat een vrouw van halverwege de veertig en een bange puber bitter weinig gespreksstof zouden hebben. Was het dan misschien

de stilte in huis die haar ertoe had gedreven de telefoon te pakken en haar oudere broer Odran te bellen om te vragen of hij zin had om te komen eten? Ze zagen elkaar zo weinig de laatste tijd.

Die avond was ik met de nieuwe auto. Of de nieuwe tweedehandsauto, moet ik zeggen, een Ford Fiesta uit 1992. Ik had hem nog maar een week geleden opgehaald en was er helemaal mee in mijn nopjes, want het was een verdraaid handig ding en superwendbaar in de stad. Ik parkeerde op straat voor Hannahs huis, stapte uit en deed het hekje open, dat een beetje uit het lood hing, en liet mijn vinger over de afgebladderde zwarte verf gaan die het hout ontsierde. Ik vroeg me af waarom Jonas daar niets aan deed. Was hij niet een beetje de man in huis nu Kristian dood en Aidan weg was, ook al was hij zijn jongensjaren nog maar nauwelijks ontgroeid? De tuin stond er echter prima bij. De planten hadden de koude maanden doorstaan en er leken wel honderd geheimen schuil te gaan in een goedonderhouden bloembed, verborgen in de aarde – geheimen die tot leven zouden komen en hun bladeren zouden ontvouwen zodra de winter plaats zou maken voor de lente. Die kon me niet snel genoeg beginnen omdat ik altijd een zonliefhebber ben geweest, al kwam ik er persoonlijk nogal weinig mee in aanraking omdat ik, afgezien van een jaar in Rome, al mijn hele leven in Ierland woon.

Toen ik daar zo stond, vroeg ik me af sinds wanneer Hannah groene vingers had. Was dat iets nieuws? Ik belde aan, deed een stap naar achteren en keek omhoog naar het raam op de eerste verdieping waar licht brandde, en toen ik dat deed schoot er een schim voorbij. Blijkbaar had Jonas de auto horen aankomen en naar buiten gekeken toen ik over het paadje naar de deur liep. Ik hoopte dat hij de Fiesta had gezien. Wat kon het voor kwaad om te willen dat hij een beetje opkeek naar zijn oom? Ik bedacht dat ik toch beter mijn best moest doen voor die jongen, ik was tenslotte zijn enige oom, en nu zijn vader was overleden en zijn oudere broer het huis uit was, kon hij misschien wel een man in zijn leven gebruiken.

De deur ging open en toen Hannah naar buiten keek, deed ze me denken aan onze overleden oma, aan de manier waarop ze stond te turen, een beetje gebogen, zich afvragend wat iemand op dit late tijdstip voor haar deur deed. In haar gezicht kon ik de vrouw zien die ze over vijftien jaar wel eens zou kunnen zijn.

‘Kijk nou eens,’ zei ze. Nu ze me herkende, knikte ze tevreden. ‘Uit de dood herrezen.’

‘Ho een beetje,’ antwoordde ik, terwijl ik lachend vooroverboog om haar op haar wang te kussen. Ze rook naar de lotions en crèmes die de vrouwen van haar leeftijd gebruiken. Ik herken ze als ze bij me in de buurt komen om me een hand te geven en te vragen hoe mijn